

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep

0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.: 200201727-6/IBR/008

Dato: 28.06.2002

HØRING NOU 2002 : 1 FORTID FORMER FRAMTID - UTFORDRINGER I EN NY KULTURMINNEPOLITIKK — UTTALELSE FRA UNIVERSITETET I TROMSØ

Utredningen er svært omfattende og søker å utdype svært mange områder av dagens kulturminnevernforvaltning. Den berører allmennhet, planmyndigheter og ulike institusjoner på en rekke nivå med hensyn til blant annet forvaltning, økonomi og kompetanse. Vi kunne likevel ønsket oss sterkere fremheving av grunnforskningens betydning for vern og forvaltning av kulturminner.

For at det skal skapes interesse og engasjement for kulturarven, må kulturminnepolitikken legge vekt på kunnskapsutvikling og formidling. Det krever kunnskap om kulturminnets historie. Slik kunnskap er ikke noe som oppleves umiddelbart ute i landskapet, den må bygges opp, og det skjer gjennom forskning og formidling av forskning. Dette vil kreve et bevisst og formalisert samarbeid omkring forsknings-, formidlings- og vernestrategier mellom Miljøverndepartementet, Kirke- og kulturdepartementet og også Utdannings- og forskningsdepartementet.

Som forsknings- og undervisningsinstitusjon bekymrer det oss at forsknings- og undervisningsgravning sidestilles med gravninger av private utbyggere. For å utdanne så vel fremtidige forskere som kulturminnebyråkrater er det helt nødvendig å kunne drive undervisningsgravning. Kunnskap om kulturminner må skapes gjennom forskning, og denne forskningen må formidles videre til allmennheten. Kulturminneforvaltningen og forskningsmiljøene må spille på samme lag. Forskningsbasert fagkunnskap er et solid grunnlag for godt begrunnede vedtak.

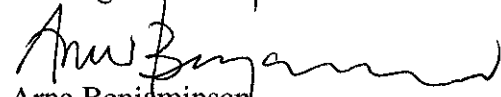
Utredningen har spesiell relevans for to enheter ved Universitetet i Tromsø: Tromsø Museum - Universitetsmuseet og Institutt for arkeologi ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Begge disse har avgitt uttalelser som følger dette brevet.

UNIVERSITETSDIREKTØREN

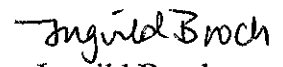
Forskningsavdelingen

Universitetet i Tromsø, N-9037 Tromsø, telefon 77 64 40 00, telefaks 77 64 49 00
Ingvild Broch, forskningsdirektør, direkte innvalg 77 64 42 62, e-post ingvild.broch@adm.uit.no

Vennlig hilsen

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Ingvild Broch
Ingvild Broch
forskningsdirektør

Kopi: Utdannings- og forskningsdepartementet

Universitetet i Tromsø
Forskningsavdelingen

UNIVERSITETET I TROMSØ	
25.06.02	
Arkivkode	Arkivansvar SPDM
Saksbeh.	Tors / IOR
Grad §	Kopi

Deres ref:

Vår ref: 200201727-5/EHA/008

Dato: 21.06.2002

**HØRING NOU 2002 : 1 FORTID FORMER FRAMTID - UTFORDRINGER I EN NY
KULTURMINNEPOLITIKK — UTTALELSE FRA TROMSØ MUSEUM,
UNIVERSITETSMUSEET**

Tromsø Museum Universitetsmuseum oversender følgende uttalelse. (som er gitt fra fagenhet for arkeologi.)

Utredningen er svært omfattende og søker å utdype de fleste områder av dagens kulturminnevernforvaltning. Den berører almenhet, planmyndigheter og ulike institusjoner på en rekke ulike nivå med hensyn til blant annet forvaltning, økonomi og kompetanse.

Når det gjelder Tromsø Museum Universitetsmuseum's tilknytning og deltakelse i kulturminnevernforvaltningen er det på grunnlag av ansvarsoppgavene grunnforskning, ivaretagelse og videreutvikling av de vitenskapelige samlinger og formidling. Heri inngår også undervisning i samarbeid med undervisningsinstitusjonene, kompetansehevende tiltak både mht til forskning og til etter- og videreutdanning og formidling til almenhet og til særlige grupperinger.

Vi ser at våre / disse oppgaver er viktige ledd i en videreutvikling av forvaltningen av kulturminnevernet og dette kan utdypes i det videre arbeid.

Vennlig hilsen

Dikka Storm
Museumsleder

TROMSØ MUSEUM - UNIVERSITETSMUSEET
Administrasjonen

Universitetet i Tromsø, N-9037 Tromsø, telefon 77 64 40 00, telefaks 77 64 50 25
Edel Hauan, konsulent, direkte innvalg 77 64 50 29, e-post edel@imv.uit.no

FORTID FORMER FRAMTID
Utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Merknader fra Fagenhet for arkeologi, Tromsø Museum.

Kap. 4. Kulturminner og kulturmiljøer som fellesskapsverdier i et lokalsamfunn

4.6.

Vi støtter anbefalingen i oppsummeringen (s. 53) fra utvalget som sier at "den offentlige kulturminneforvaltningen må legge opp til prosesser som i større grad enn i dag gjør det meningsfylt for lokale aktører å delta når beslutninger om kulturminner og kulturmiljøer skal fattes". Vår merknad her er at det må tydeliggjøres hva dette i praksis vil innebære. Hvilke beslutninger skal tas av hvem?

Dette tas opp i **vedlegg 1** (s.158-161) til diskusjon, men heller ikke her går det helt klart frem hva delegering av ansvar og "partnerskap" vil innebære. Her vil det uansett være en forutsetning at både økonomiske midler og faglig kompetanse stilles til disposisjon for å kunne gjennomføre en slik reform. En viktig forutsetning for at et delegering/samarbeid skal kunne fungere er at kulturminnedatabasene ferdigstilles.

Kap. 5. Eiere og rettighetshavere

5.3.4. Større kostnadsandel dekkes av staten (s.58-59)

Utvalget mener at staten må finansiere en større del av registreringene, og at mulighetene til å få dekket utgiftene til utgravninger ved mindre private tiltak må bli bedre. Det henvises til Sverige, der staten dekker utgifter til registreringer i utbyggingsområder som er mindre enn ti dekar, til forundersøkelser av kulturminner i de tilfellene der det ikke er gitt dispensasjon, til utgravninger av kulturminner som kommer fram etter at en utbygging er satt i gang, og til utgravninger av kulturminner som viser seg ikke å være kulturminner.

I utgangspunktet støtter vi forslaget. Imidlertid bør en være oppmerksom på at tiltakshavere kan la seg friste til å spekulere i slike rettigheter. Spesielt gjelder det punktet der staten dekker utgifter til registreringer i utbyggingsområder som er mindre enn ti dekar. En kan oppleve at større utbyggingsområder blir stykket opp i mindre enheter for å komme inn under "ti-dekars grensen". Også punktet som gjelder utgravninger av kulturminner som kommer fram etter at en utbygging er satt i gang, kan gi tiltakshavere muligheten til å ta lett på forundersøkelsene / registreringene for senere å kunne nyte godt av at staten betaler det som senere måtte dukke opp.

Utvalget går også inn for at formidling i forbindelse med registreringer og utgravninger av automatisk fredete kulturminner går inn som en plikt i loven. For mindre tiltak må staten dekke utgiftene. Til dette gir vi vår fulle støtte, men savner likevel en redegjørelse for hvordan utførte registreringer i et område skal formidles til allmenheten, og spesielt når det gjelder mindre tiltak. Er gode og utfyllende registreringsrapporter, som allmenheten vil ha tilgang til, tilstrekkelig i slike tilfeller?

Vi stiller også spørsmål til på hvilken måte statens merutgifter skal dekkes på. Hvor skal midlene tas fra? Blir Kulturminnefondet berørt?

Kap. 9. Styrking av de økonomiske virkemidlene.

9.3.2. Særregler for fredete og bevaringsregulerte kulturminner og kulturmiljøer (s.103-104)
Når det gjelder merverdiavgift på arkeologiske undersøkelser og utgravninger, mener utvalget at disse tjenestene må unntas fra avgiftsplikten. Utgifter til slike undersøkelser og utgravninger skal som hovedregel belastes en tiltakshaver. Utvalget anbefaler at det i merverdiavgiftsloven tas inn en bestemmelse som unntar arkeologiske undersøkelser og utgravninger fra merverdiavgift.

Vi slutter oss til forslaget og viser til Tromsø Museums negative erfaringer siden innføring av moms i forbindelse med økte budsjetttrammer til marinarkeologiske undersøkelser og en økt belastning på tiltakshavere.

Kap. 10 Organisering av den offentlige kulturminneforvaltningen

10.2 Kommunen (s. 106-107)

Vi er enig i utvalgets anbefaling at det legges til rette for overføring av *en del* oppgaver på kulturminneområdet, men det er tydelig at mye må avklares før prosessen initieres, bl.a. spørsmål om habilitet når det gjelder kommunal planlegging i tillegg til aspekter som rollefordeling, økonomiske ressurser til stillinger og tiltak samt kompetanseheving.

10.4. Sametinget (s. 108-109)

Vi er av den oppfatning at hovedansvaret for det forhistoriske kulturminnevernet ikke gis en geografisk fordeling som utvalget foreslår utredet, dvs Finnmark under Sametinget og resten av landet under fylkeskonservatorene. Den eksisterende deling av kulturminnevernet mellom fylkeskonservator og Sameting er etablert nettopp for å ivareta begge parter sine særinteresser i hele landet, og vi finner det uheldig dersom den ene eller andre parts ansvar begrenses geografisk, dette selv om forslaget synes å være av rent pragmatisk art. Her bør de to forvaltningsorganene etablere nære samarbeidsrutiner, noe som også må gjøres under enhver omstendighet.

Vi støtter utvalgets flertall at det fremtidige arbeid verken skal være faglig eller forvaltningsmessig gjensidig ekskluderende, at det er samarbeidsplikt, og at det i de aktuelle fylker gjennomføres en felles prosess mellom Miljøverndepartementet, Sametinget og Fylkeskommunen. Dette også for å bedre samarbeidet med hensyn til tiltakshaver og til den almenne kunnskap om kulturminneforvaltningen.

10.5. De arkeologiske landsdelsmuseene og sjøfartsmuseene (s. 109-110)

Utvalgets anbefaling med at den geografiske ansvarsfordelingen mellom museene og den tematiske ansvarsfordelingen mellom museene og NINA-NIKU blir gjort langt mer fleksibel, kan ha positiv konsekvenser i form av økt kvalitet.

Vi vil ikke støtte forslaget om å endre den geografiske ansvarsfordelingen mellom museene slik at alle gis anledning til å forberede dispensasjonssøknader og gjennomføre arkeologiske utgravninger uavhengig av geografisk og tematisk ansvarsområde. Forslaget vil lett favorisere de allerede sterke sentrale organisasjonene, og kan virke til at de relativt mindre fagmiljøene ikke kan bli i stand til å bygge ut sterke forvaltnings- og forskningsmiljø. Dette fordi denne delen av kulturminnevernet er avhengig av inntekter fra forvaltningsrelaterte oppdrag. Dermed kan en endring av dagens regelverk resultere i at oppdrag blir søkt av rent økonomiske årsaker,

og i verste fall at tildeling gjøres av oppdragsgiver etter laveste budsjett. Begge mener vi vil være faglig meget uheldig.

For Nord-Norges tilfelle anser vi det som lite ønskelig at sentrale organisasjoner sør i landet gjennomfører store forvaltningsgravninger i landsdelen. Det vil være et tilbakeskritt til situasjonen til tidlig på 1970-tallet. *Vi ønsker at slike prosjekter skal være knyttet til de miljøene som har de sterkeste forskningsinteressene og lettest tilgang på samlinger og arkiv.* Vi ser imidlertid det som ønskelig at fagmiljøene omkring i landet blir flinkere til utveksle ekspertise, noe som viser seg i praksis å være vanskelig da interessene oftest er relatert til det geografiske området

Denne bekymring, må også særlig nevnes i forbindelse med Tromsø Museums ansvar som sjøfartsmuseum, der dette også her kan føre til negative konsekvenser for oppbygging av kompetanse i landsdelen og signalisere økt innflytelse for større aktører lokalisert sør i landet.

10.6 Riksantikvaren – Direktoratet for kulturminneforvaltning (s. 110)

Vi er enig med utvalgets anbefaling at ordningen med dispensasjonsmyndighet lagt til RA bør evalueres etter en treårsperiode, men vi reagerer på forslaget at denne myndigheten bør legges til fylkeskommunen og Sametinget. For det første, vil denne holdning påvirke den anbefalte evaluering, og kan virke som en forhåndsbestemmelse av evalueringsresultatet. Vi mener også at dispensasjonsmyndigheten ikke bør bli delegert nedover, når det nettopp har blitt overført

10.7. Departementalt samarbeid (s.111)

Ansvar for den fysiske kulturarven er i dag delt på tre departementer:

Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet (nå Undervisnings- og forskningsdepartementet)

Kulturdepartementet

Miljødepartementet

Det bør opprettes et samarbeidsorgan departementene imellom, og hvor UFD ut fra vårt ståsted ser departementets særlige ansvar for universitetsmuseene, kommer mer på banen og blir mer synlig.

KAP. 11 Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning

11.7. Forskning og utredning som grunnlag for ny kunnskap i den daglige forvaltning

Vi støtter utvalgets forslag om nettverksbygging mellom forskning, forvaltning, sektorer, eiere, brukere og rettighetshavere. Samtidig mener vi det er viktig å støtte opp om og utvikle et gjensidighetsprinsipp mellom forskning og forvaltning.

KAP. 15 Særmerknad fra utvalgsmedlemmene Elin Schanche og Christian Sulheim

Vi tar sterk avstand fra merknadene og finner flere av merknader og anbefalingene både uforståelige og uakseptable, for eksempel forslag at museene bør selge unødvendige gjenstander med den fordel at det vil legge til rette for innsamling av nye gjenstander.

Universitetsdirektøren
Forskningsavdelingen

UNIVERSITETET I TROMSØ	
24.06.02	
Arkivkode	Arkivansvar SADH
Saksbeh.	FORS / IOR
Grad §	Kopi

Deres ref.:

Vår ref.: 200201727-4/BSO/008

Dato: 20.06.2002

HØRING NOU 2002 : 1 FORTID FORMER FRAMTID - UTFORDRINGER I EN NY KULTURMINNEPOLITIKK — HØRINGSUTTALELSE FRA IAR

I en veiledning for høringsinstansene, har Miljøverndepartementet (MD) fremlagt en disposisjon som høringsuttalelsene bør følge. Institutt for arkeologi (IAR) vil i sin høringsuttalelse konsentrere seg om perspektiver som angår den arkeologiske grunnforskningen (se definisjon nedenfor), kulturminnerelatert utdanning og kompetanseoppbygging, samt spørsmål omkring dispensasjonsmyndigheten. Vi vil også bemerke enkelte selvmotsigende punkter i NOU'en hva angår finansiering av arkeologiske undersøkelser.

Hovedpunkter i IARs høringsuttalelse:

- Grunnforskningens betydning for vern og forvaltning av kulturminner er svært mangelfullt utredet i foreliggende NOU.
- De arkeologiske instituttene må likestilles med de arkeologiske landsdelsmuseene og instituttene undervisnings- og forskningsgravninger må kunne gjennomføres etter §11b. Kulturminneloven må fortsatt bestå som en særlov.
- Utvidelse av dispensasjonsmuligheter gjennom Plan- og bygningsloven når det gjelder automatisk fredete kulturminner vil føre til ukontrollerbart tap av vår eldste kulturarv, det vil si arkeologiske kulturminner.
- Dispensasjonsmyndigheten for automatisk fredete kulturminner må ikke overføres til et autonomt regionalpolitisk forvaltningsnivå som fylkeskommunen.
- Betydningen av forskningsbasert kulturminnevernrelatert utdanning er svært mangelfullt utredet i foreliggende NOU.

Punkt 1, generelt om den fremtidsrettende kulturminnepolitikken:

Utredningen legger liten vekt på at dynamisk kunnskapsoppbygging og forskning omkring automatisk fredete kulturminner har stor betydning når det gjelder legitimeringen av kulturminnevern. Dette gjelder både oppbygging av kunnskapsbaser som registre og den arkeologiske nyskapende forskningen som skjer utenfor rammene av forvaltningsinitierte undersøkelser.

Om registre: Hvis det skal åpnes for en mer eksplisitt mulighet til å frigi automatisk fredete kulturminner i henhold til Plan- og bygningslovens (PBL) bestemmelser (jfr. s. 95 i NOU'en),

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Institutt for arkeologi

Universitetet i Tromsø, N-9037 Tromsø, telefon 77 64 40 00, telefaks 77 64 52 50
Brita Solvang, undervisningskonsulent, direkte innvalg 77 64 42 89, e-post britas@sv.uit.no

er det av vesentlig betydning for den eldste materielle kulturarven (arkeologiske spor) at man tar høyde for at de fleste arkeologiske kulturminner ikke er kartfestet. Intensivt feltarbeid som medfører kartfesting og registrering foregår vanligvis ikke på kommuneplannivå. En slik registrering vil medføre store kostnader for kommunene. Hvis en slik registrering ikke blir foretatt, vil flertallet av arkeologiske kulturminner gå tapt med en frigivelsesprosess i henhold til PBL.

Om arkeologisk grunnforskning: Et vesentlig begrepspar i fortsettelsen vil være "arkeologisk grunnforskning". Med dette menes problemrettet forskning som er initiert uavhengig av utbyggingshensyn og uavhengig av forvaltningsinteresser. Arkeologisk grunnforskning foregår i dag ved de fire arkeologiske instituttene, NIKU og de fem arkeologiske landsdelsmuseene. Vi vil understreke at de arkeologiske instituttene i Tromsø, Oslo og Bergen, ikke lenger er en del av et landsdelsmuseum. I dagens gjeldende forskrifter til kulturminneloven (KML) kommer disse instituttene ikke inn under §11b, men må søke om dispensasjon etter KMLs § 8.

I brev av 2. april 2002 til IAR presiserer Riksantikvaren (RA) at det i prinsippet stilles "de samme krav til søknad og begrunnelse uansett om søknaden kommer fra privat utbygger eller et undervisningsinstitutt". Den arkeologiske grunnforskningen er, når det gjelder søknadsprosedyrer, likestilt med hvilken som helst privat utbygger. Et hovedpoeng i foreliggende høringsuttalelse er at denne negative holdningen til arkeologisk grunnforskning ikke må formaliseres når frigivningspolitikken skal evalueres og eventuelt en ny kulturminnelov utformes. Kveles den arkeologiske grunnforskningen blir universitetenes muligheter til å utdanne folk til kulturminnevernrelatert arbeid også rammet. Ved universitetene er forskning og utdanning en enhet. NOU'en er preget av et fravær av perspektiver når det gjelder forskning- og utvikling generelt og arkeologisk grunnforskning spesielt. Det forslås eksempelvis at avkastningen fra kulturminnefondet kun skal kunne anvendes til forskning omkring kulturminner som ikke er automatisk fredet (s. 100). Det gjøres et unntak for samiske kulturminner eldre enn 100 år (s. 100).

Om overføring av dispensasjons/frigivningsmyndigheten til fylkeskommunene: I NOU'ens kapittel 10 foreslås det at man skal vurdere å la myndigheten til å frigi (gi dispensasjon) automatisk fredete kulturminner overføres til fylkeskommunen. Fylkeskommunene er autonome regionalpolitiske enheter. Det blir umulig å gjennomføre en overgripende, nasjonal frigivningspolitikk, hvis 19 forskjellige institusjoner skal ha ansvaret for dette. Frigivningsavgjørelser vil dessuten kunne settes under stor press internt i fylkeskommunen av nærings- og regionalpolitiske interesser som ser på kulturminner som unyttig heft. For den arkeologiske grunnforskningen ved universitetene vil en overføring til fylkeskommunene skape en fullstendig uforutsigelig situasjon, der man vil være prisgitt individuelle forhold innenfor hver enkelt fylkeskommune. Og de varierer jo som kjent både når det gjelder forskningskompetanse og interesser. Videre argumenterte man jo i sin tid for at landsdelsmuseene ikke burde beholde denne myndigheten i henhold til "bukke og havresekk"-argumentet. I og med overføring til fylkeskommunene flyttes bare "bukken og havresekken" til et annet, og når det gjelder forskningskompetanse, lavere nivå i systemet. En overføring av dispensasjonsmyndigheten til fylkeskommunene vil ikke virke befordrende på den helt nødvendige kunnskapsutviklingen som i fremtiden skal bære vernet av kulturminnene i Norge.

Den største trussel mot framtidens kulturminnepolitikk er at kulturminner blir en sak for forvaltningen og miljøbyråkratiet. I den forbindelse vil IAR understreke noe som skiller vern av kulturminner fra det øvrige miljøvernet: Ethvert kulturminne er resultat av en unik hendelse. Et kulturminne er en artefakt, ikke en art. Artsbevaring kan foregå innefor spesifiserte biotoper og landskapstyper som eksempelvis en nasjonalpark. I og med en slik grensedragning bevarer man det biologiske mangfoldet og kunnskap om arten generelt. Man kan ha ulv i Østerdalen, men ikke i Frognerparken. Når det gjelder kulturminner representerer hvert enkelt kulturminne seg

selv. Man kan tale om kategorier av kulturminner, eksempelvis gravhauger, men hver enkelt gravhaugs "anatomi" er forskjellig fra en annen gravhaug. Naturvernets målsetninger om å verne representative biotoper kan derfor ikke oversettes til kulturminnevern, fordi arter og artefakter er grunnleggende forskjellige; arten kan representere det generelle, imens artefakten alltid representerer det spesielle, den unike hendelse.

Det beste vern av kulturminner er at folk har kjennskap til kulturminnets historie, dvs. at det eksisterer betydningsfulle fortellinger omkring kulturminnet, kort sagt at kulturminnet betyr noe lokalt, regionalt og/eller nasjonalt. Kunnskap om kulturminner må skapes gjennom forskning og forskningen må formidles til allmennheten. Her må kulturminneforvaltningen spille på lag med forskningsmiljøene og forskningsmiljøene må spille på lag med forvaltningen. En dynamisk kunnskapsutvikling omkring kulturminner kan ikke genereres av forvaltningen alene. Det verste som kan skje er at forvaltningen ser på eksempelvis arkeologisk grunnforskning som en trussel mot vern av kulturminnet. Uten forskningsskapt fortellinger "dør" kulturminnet i allmennhetens bevissthet og et "dødt" kulturminne har et tynt vern til tross for all verdens strenge lovparagrafer.

Punkt 2. Om aktiv bruk og ivaretagelse av mangfoldet i kulturarven:

IAR vil igjen understreke at kulturminner ivaretas best der allmennheten har kunnskap omkring kulturminnets historie. Kunnskap omkring et kulturminne er ikke noe som kan oppleves umiddelbart ute i landskapet. Kunnskap må skapes og dette skjer gjennom forskning og formidling av forskning. Kulturminnepolitikken må, for å skape interesse og engasjement i kulturarven, legge vekt på kunnskapsutvikling og formidling.

Punkt 3, grunnlag for verdiskapning: IAR ser det som positivt at NOU'en legger vekt på at kulturminner kan representere både et potensial for en forståelse av fortiden som et fremmed land, altså kulturelt mangfold, samt et potensial for stedstilknytning og identitet. I den forbindelse legges det på s. 37 opp til at man må tydeliggjøre hvorfor noe skal tas vare på. Forvaltningen skal bli flinkere til å begrunne sine prioriteringer. Igjen: Her må forvaltningen bygge på en dynamisk kunnskapsutvikling, altså forskning, omkring kulturminner per se. Videre bør det satses på samfunnsvitenskapelig/kultursosiologisk grunnforskning når det gjelder allmennhetens forhold til kulturminner og synspunkter på forvaltning av kulturminneverdier.

På s. 38 fremholdes det at det skal bli lettere å gi dispensasjon når det gjelder arkeologiske kulturminner og at "det ikke alltid må skje på det vilkår at kulturminnet blir gravd ut på tiltakshavers regning". Her opereres det indirekte med en forestilling om at man kan komme frem til generelle retningslinjer omkring en kulturminnekategoris viktighet, eksempelvis at kullgroper er mindre viktige enn gravrøyser. Men som nevnt ovenfor er kulturminner et resultat av en unik hendelse og man kan ikke på generell basis si at kullgroper er uviktige. Funn av kullgroper i utmarka har eksempelvis ført til et stort engasjement i de indre Østlandsfylker når det gjelder kulturminner i skog- og utmark. Det må foretas prioriteringer ut fra den aktuelle kunnskapssituasjon i det spesielle tilfelle. Hvis man skal ta kulturminnenes eksistensgrunnlag (som resultat av unike hendelser) på alvor, vil det eksistere en viss grad av uforutsiglighet i forvaltningen på dette punktet.

Påpekning av en selvmotsigelse i kapittel 3 og kapittel 8 når det gjelder finansiering av utgravninger og registreringer: I kap. 3 (s. 38) påpekes det at "Staten må ta på seg et større økonomisk ansvar for registreringer og utgravninger av automatisk fredete kulturminner". Man ønsker her å lette byrdene for en privat tiltakshaver som må betale for registreringer og utgravninger.

I kap. 8, s. 95, uttrykkes det bekymring over at det for "kommuner med dårlig økonomi kan være en økonomisk belastning å dekke utgiftene til registreringer av automatisk fredete kulturminner." Mellom 80 og 90% av alle planer er initiert av private. Utvalgets flertall "anbefaler (derfor) at det er den som initierer og fremmer et privat planforslag som selv må dekke utgifter til registreringer, og at det tas inn en bestemmelse om dette i kulturminneloven".

I kap. 3 ønsker man altså å skåne private utbyggere for utgifter, i kap. 8 ønsker man å skåne offentlige instanser for utgifter. Her henger ikke utredningens ulike deler sammen. IARs synspunkt når det gjelder finansiering er at "den som forurenser" betaler, det vil si at en utbygger som vil fjerne kulturminner må betale for kostnadene til registrering, dokumentasjon og eventuell utgravning av disse.

Punkt 4, Eiernes og brukernes rolle....: På side 57 anbefaler utvalgets flertall at det blir utarbeidet bestemmelser som sterkere involverer eierne av automatisk fredete kulturminner. "Dette gjelder særlig i forbindelse med undervisnings- og forskningsinitierte utgravninger hvor det i dag bare er plikt til å varsle eieren før en utgravning settes i gang".

Til dette er å bemerke at det kun er landsdelsmuseene som i dag har rettigheter etter §11b. De arkeologiske institutter som driver med undervisningsgravninger er dessverre, som tidligere nevnt, likestilt med private utbyggere. IAR ønsker som nevnt å likestilles med de arkeologiske landsdelsmuseene når det gjelder forsknings- og undervisningsgravninger. Utvalget legger her opp til ytterligere å skape hindringer for den arkeologiske grunnforskningen. Heldigvis er erfaringen i Nord-Norge at grunneiere er meget positive til arkeologisk grunnforskning. Kulturminneforvaltningen er imidlertid ikke like vel ansett ute på bygdene.

Punkt 5, partnerskap og samarbeid: I kap. 7 går utvalgets flertall inn for at RA og NMU etablerer et nærmere samarbeid og i kap. 10 omtales samarbeid på departementsnivå. IAR vil bemerke at hvis forskning og dynamisk kunnskapsutvikling skal kunne være en viktig, vi mener den aller viktigste, bærebjelken for et kulturminnevern med folkelig oppslutning, må MD, Kirke- og kultur, samt ikke minst Utdannings- og forskningsdepartementet inngå et bevisst og formalisert samarbeid omkring forsknings-, formidlings- og vernestrategier.

Punkt 6, kompetanseoppbygging og utdanning:

Dette punktet er etter IARs oppfatning utredningens akilleshæl og denne svakheten kommer til syne hver gang tema som "godt begrunnede forvaltningsavgjørelser", "kulturminneverdiens mangfold" og "prioritering", diskuteres i utredningen.

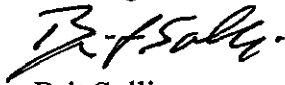
I kap. 11 understrekes det som helt sentralt at "de som arbeider med kulturminner og kulturmiljøer på ulike arenaer har solid, bred og oppdatert kunnskap" (s. 121). Utredningens forslag til løsninger er for overfladiske til å kunne oppfylle dette målet. RA satte høsten 2001 i gang med å utvikle et høgskolestudium i kulturminneforvaltning. Dette studium består av korte kurs som skal gi innsikt i elementær kulturminneforvaltning. Hvis kulturminneforvaltning skal bygge på forskningsbasert kunnskap og ikke byråkratisk kunnskap, vil slike korte kurs være utilstrekkelige for å møte virkelighetens offentlige og politiske verden. Den sikreste måte å svekke oppslutningen omkring vern av våre kulturminner er å ansette korttidsutdannede byråkrater i førstelinjeledet når det gjelder saksbehandling (hva nå dette enten blir kommuner eller fylkeskommuner). Hvis kulturminnevern skal beholde en folkelig og politisk legitimitet, må forvaltningsavgjørelser baseres i det vesentlige på fleksibelt faglig skjønn i henhold til kulturminnelovens bestemmelser, ikke bare byråkratisk lovanvendelse.

Utredningen legger ikke særlig vekt på at en god kulturminnebyråkrat har betydelig faglig ballast i form av en langvarig, forskningsbasert utdanning. I utredningen tas det flere ganger opp at forvaltningen må bli flinkere til å begrunne sine vedtak. Forskningsbasert fagkunnskap

er et godt grunnlag for godt begrunnede vedtak. I den forbindelse kan det bemerkes at IARs egne uteksaminerte kandidater gang på gang uoppfordret har gitt tilbakemelding om at det er de arkeologiske grunnkunnskapene som gjør dem i stand til å ta godt begrunnede forvaltningsavgjørelser.

IAR vil også i fortsettelsen legge vekt på å utdanne kandidater som kan sitt basisfag. Vi har i flere år hatt tilbud om utdanning i mer spesifikk kulturminnefaglig og forvaltningsmessig retning. I og med omorganiseringen av universitetsstudiene til bachelor og mastergrader vil vi videreutvikle våre kulturminnefaglige tilbud. En viktig forskjell fra våre tilbud og høyskolenes kursopplegg vil være at vårt opplegg vil være forskningsbasert. Det vil si at undervisningen vil bygge på pågående forskning ved instituttet. IAR vil legge vekt på ikke bare å gi studenten kunnskaper om eksempelvis kulturminnevernets organisering og virkemidler, men også trenes i kritisk tenkning omkring kulturminnevernets praksiser, før, nå og i fremtiden. En slik opptrening vil gi gode forutsetninger til å ta godt begrunnende forvaltningsavgjørelser, gjøre gode prioriteringer og verne om kulturminneverdienes mangfold.

Vennlig hilsen

Brit Solli
instituttleder